

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Nikoli Starzec
pt. *Medialny wizerunek migracji poakcesyjnych na Opolszczyźnie – analiza*
dyskursu prasowego

1. Podstawa formalna napisania recenzji

Niniejsza recenzja została przygotowana na prośbę Przewodniczącego Rady Naukowej Uniwersytetu Opolskiego dr. hab. Dariusza Walencika, prof. UO, w związku z powołaniem mojej osoby uchwałą Rady Naukowej Uniwersytetu Opolskiego z dnia 20 kwietnia 2023 r. na recenzentkę rozprawy doktorskiej mgr Nikoli Starzec. Egzemplarz rozprawy doktorskiej, będący podstawą do opracowania recenzji, został dostarczony recenzentce dnia 3 października 2023 r.

2. Przedstawienie podstawowych danych o rozprawie

Rozprawa doktorska pt. *Medialny wizerunek migracji poakcesyjnych na Opolszczyźnie – analiza dyskursu prasowego* powstała w Instytucie Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Opolskiego pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Rafała Riedla i promotora pomocniczego dr. hab. Adama Drosika, prof. UO. Rozprawa liczy 525 stron i składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, podsumowania, streszczenia w języku angielskim (*summary*), spisu bibliografii, tabel, wykresów, obrazów, schematów i map.

3. Merytoryczna ocena rozprawy

a. Wskazanie oraz ocena celu i przyjętych hipotez badawczych

Celem głównym rozprawy doktorskiej jest analiza wizerunku migracji poakcesyjnych w województwie opolskim, dokonana na podstawie przeglądu prasy krajowej i regionalnej. Sformułowano ponadto dwa cele szczegółowe, tj.:

- ✓ analiza w oparciu o przegląd prasy oraz wyników badań naukowych specyfiki województwa opolskiego jako regionu emigracyjnego,

- ✓ ukazanie ewolucji medialnego wizerunku migracji na przestrzeni przyjętych przedziałów czasowych.

W pracy wyznaczono dwie hipotezy badawcze, tj.:

- ✓ *Jeśli „rzeczywisty” obraz migracji z województwa opolskiego pozwala na określenie go mianem regionu migracyjnego, to ewenement Opolszczyzny, jako regionu migracyjnego, przejawia się również w sposobie medialnej kreacji wizerunku migracji w prasie regionalnej w porównaniu z dziennikami ogólnopolskimi (s. 22),*
- ✓ *Medialny wizerunek migracji poakcesyjnej ewoluował w czasie, od pozytywnego, który towarzyszył euroentuzjastycznym nastrojom u progu wejścia Polski do UE, do bardziej negatywnego, będącego konsekwencją zarówno: zmiany charakteru migracji, narastających problemów społecznych, demograficznych, gospodarczych czy politycznych, na które oddziaływały procesy migracyjne, a także kontekstu sytuacyjnego, determinowanego przez wydarzenia początkowe okresów objętych badaniem (s. 22).*

Autorka dobrze wyjaśniła zasadność tak sformułowanych celów i hipotez badawczych, przy czym ich sformułowaniu sprzyjało dogłębne rozpoznanie charakteru migracji zagranicznych z województwa opolskiego. Autorka zwraca uwagę na specyfikę tego procesu, która znalazła swoje odzwierciedlenie w sformułowanym na gruncie badań realizowanych na tym obszarze, terminie regionu emigracyjnego, a następnie koncepcji regionu emigracyjnego. W tym kontekście szczególnie interesująca jest hipoteza pierwsza zakładająca weryfikację migracyjnej specyfiki regionu opolskiego w prasie krajowej i regionalnej. Cel ten można uznać za rozwinięcie badań nad koncepcją regionu emigracyjnego. Podjęcie przez Autorkę tematu dotyczącego migracji zagranicznych w regionie opolskim, w odniesieniu do analizy dyskursu prasowego, zwłaszcza w kontekście koncepcji regionu emigracyjnego, oceniam zatem jako istotne i w pełni uzasadnione, zarówno z naukowego, jak i badawczego punktu widzenia.

b. Ocena zastosowania piśmiennictwa w ramach rozprawy doktorskiej

W rozprawie wykorzystano zróżnicowane źródła informacji. W części teoretycznej i przeglądowej - literaturę przedmiotu i dane zastane z obszaru dyskursu prasowego, agendy medialnej i medialnej kreacji wizerunku oraz migracji zagranicznych. W części badawczej wykorzystano krajowe źródła prasowe, wytypowane w oparciu o analizy Instytutu Monitorowania Mediów, a mianowicie dzienniki „Rzeczpospolita” i „Gazeta

Wyborcza” oraz media regionalne - „Nowa Trybuna Opolska” i komponent „Gazeta Wyborcza Opole”. Na uwagę zasługuje zakres źródeł, który obejmuje 278 pozycji literaturowych oraz 420 wydania prasowe (s. 200), będące bezpośrednim przedmiotem analizy w części badawczej pracy. Literatura przedmiotu w zakresie migracji zagranicznych obejmuje najistotniejsze publikacje zarówno ośrodków krajowych (zwłaszcza Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego), jak i opolskich ośrodków naukowych.

c. Wskazanie oraz ocena zastosowanych metod badawczych

W pracy wykorzystano zróżnicowane metody badawcze i modele analizy. W części teoretycznej i przeglądowej:

- ✓ metodę *desk research* – będącej podstawą do przedstawienia teoretycznych oraz metodologicznych podstaw pracy w obszarze badań medioznawczych oraz studiów migracyjnych,

natomiast w części badawczej:

- ✓ metodę dyskursu prasowego - mającą charakter ilościowy (ukazującą wagę tematyki migracyjnej, sposób jej eksponowania, ocenę zagadnienia oraz ramy interpretacyjne ujmujące analizowany materiał) oraz jakościowy (ukazujący wykreowany obraz migracji i migrantów),
- ✓ analizę porównawczą prasy krajowej i regionalnej - opartą na następujących kryteriach: zasięg dystrybucji prasy (regionalny i krajowy), czas analizy (w wybranych okresach), stan wiedzy a wizerunek medialny (zestawienie faktycznego stanu migracji zagranicznych z medialnymi kreacjami),
- ✓ autorski model analizy - który powstał w oparciu o założenia teorii budowania i ustanawiania agendy, koncepcji uramowienia i pierwszeństwa uwagi.

Należy stwierdzić, iż przeprowadzony proces badawczy jest bardzo szeroki, całościowy oraz pogłębiony i tym samym pokazuje, że Autorka posiada rozległą wiedzę w zakresie metod badawczych i umiejętność wykorzystania różnych poziomów analizy do identyfikacji zjawiska migracji w logiczny i uporządkowany sposób. Trafnie identyfikuje dobrane celowo przedziały czasowe przedmiotowej analizy, tj. rok 2004 czyli akcesja Polski do Unii Europejskiej, rok 2011 jako pełne otwarcie dla Polaków wszystkich unijnych rynków pracy oraz rynku pracy Szwajcarii, rok 2016, w którym przeprowadzono referendum w sprawie opuszczenia przez Wielką Brytanię struktur

unijnych. Wszystkie trzy wydarzenia w istotny sposób wpłynęły na charakter migracji z Polski i z regionu opolskiego, a tym samym na sposób przedstawienia i oceny zjawiska migracji w prasie.

d. Ocena części rozprawy dotyczącej omówienia wyników przeprowadzonych analiz i badań własnych

Sposób omówienia efektów wykorzystanej literatury przedmiotu, źródeł zastanych oraz wyników badań własnych oceniam pozytywnie z następujących powodów:

- ✓ Rozdział metodologiczny w jasny i precyzyjny sposób przedstawia cele i hipotezy badawcze, zastosowane metody i modele analityczne oraz próbę badawczą. W interesujący sposób zostały przedstawione kryteria/klucze kategoryzacyjne, w ramach których ocenie poddano poszczególne jednostki analizy (materiały prasowe). Należy zauważyć, że poszczególne elementy metodologiczne są analizowane z perspektywy wykorzystywanych w pracy ujęć teoretycznych, co świadczy o umiejętności łączenia obu obszarów wiedzy.
- ✓ Kluczowe z perspektywy celu pracy rozważania teoretyczne zostały umiejscowione w określonym obszarze koncepcji teoretycznych (teoria budowania agendy *agenda-building*, teoria ustanawiania agendy *agenda-setting*, koncepcja hierarchii ważności *priming* i koncepcja uramowienia *framing*). Część z tych zagadnień została odniesiona do szerszego kontekstu studiów poświęconych komunikowaniu masowemu. Autorka w tej części pracy pokazała kształtowanie się pojęcia dyskursu oraz ewolucję badań nad tym zagadnieniem. Przedstawiła także analizę zawartości, zwracając uwagę na wady i zalety tej techniki badawczej. W kontekście kluczowego z perspektywy celu pracy medialnego wizerunku migracji i migrantów, przedstawiła założenia, elementy i fazy rozwoju przyjętych koncepcji. Sposób przedstawienia powyższych zagadnień jest interesujący, pokazuje dobre ich rozpoznanie przez Autorkę. Można co najwyżej zwrócić uwagę na mało przejrzysty i spójny w mojej opinii sposób prezentacji kluczowych koncepcji. Informacje na temat ich rozwoju i założeń pojawiają się w kilku podrozdziałach, mają charakter częściowo powtarzalny i pojawiają się na różnych poziomach analizy, dodatkowo nie zawsze kwestie natury bardziej ogólnej poprzedzają te o charakterze bardziej szczegółowym. Np. skoro Autorka pisze, że „...analiza dyskursu...leży w szeroko pojmowanej technice badawczej, jaką stanowi analiza zawartości...” (s. 49),

dlaczego zatem kwestie te zostały przedstawione w innej kolejności. Tym niemniej charakterystyka tych zagadnień jest szczegółowa i stanowi dobrą podstawę do ich zaimplementowania na poziomie badawczym.

- ✓ Zagadnienia teoretyczne dotyczące migracji zostały zaprezentowane z perspektywy definicji i form migracji oraz określonych ujęć teoretycznych. Autorka odniosła się do podstawowych ujęć teoretycznych wykorzystywanych do analizowania migracji. Być może zabrakło jednoznacznego wniosku o kryteriach doboru opisywanych ujęć teoretycznych, tj. czy dobór teorii migracyjnych został dokonany z perspektywy analizowania przyczyn migracji czy konsekwencji migracji, czy bardziej chodziło o pokazanie najważniejszych ujęć teoretycznych z perspektywy ekonomicznej, socjologicznej, geograficznej lub też pokazanie ewolucji podejść teoretycznych w tym obszarze. Uwaga co do imienia naukowca - twórcą ekonomicznej teorii migracji jest Oded Stark, a nie Oliver Stark (s. 104).
- ✓ Ruchy migracyjne w okresie powojennym, bezpośrednio przed wejściem Polski do UE oraz w okresie poakcesyjnym, Autorka pokazała przez pryzmat ich skali, niektórych cech tych wyjazdów, profilu społeczno-demograficznego osób wyjeżdżających oraz przyczyn i konsekwencji migracji zagranicznych. Charakterystyka ta odnosi się jednocześnie do emigracji z Polski i z województwa opolskiego, co może nieco utrudniać percepcję, zwłaszcza w sytuacji, gdy migracjom z regionu opolskiego dodatkowo poświęcony jest odrębny podrozdział pt. *Opolszczyzna jako migracyjny ewenement w skali Polski*, w którym Autorka ponownie odnosi się do niektórych wcześniejszych informacji (np. skali i konsekwencji emigracji). Można też dyskutować na ile niezbędny jest tak szeroki przegląd dokumentów strategicznych, zwłaszcza że podejmuje się w nim też kwestie, które w sposób bezpośredni nie nawiązują do przedmiotu pracy (np. działania podjęte w poszczególnych pakietach programu „Opolskie dla Rodziny”). Mimo, że nie wybrzmiało to wprost w części wprowadzającej i metodologicznej pracy, a w podsumowaniu, celem tak szerokiej prezentacji jest odniesienie się do założenia o „przemieszczaniu się ważności kwestii pomiędzy poszczególnymi agendami” (s. 470), czyli w tym przypadku z agendy medialnej do agendy publicznej. W mojej ocenie, odniesienie się do tego założenia wymagałoby przeprowadzenia dodatkowych badań z udziałem przedstawicieli podmiotów administracji publicznej. Tym niemniej ten fragment rozprawy doktorskiej świadczy o dogłębnym rozpoznaniu literatury przedmiotu i danych zastanych,

głównie pochodzących ze statystyki publicznej. Warto też zwrócić uwagę, że Autorka wskazała na powstałą i ugruntowaną na bazie badań polskich naukowców, koncepcję regionu emigracyjnego, a także na istotną nieadekwatność danych migracyjnych pochodzących ze statystyki publicznej, rejestrujących głównie migracje na pobyt stały, w stosunku do stanu faktycznego, uwzględniającego zwłaszcza migracje na pobyt czasowy. Pokazuje to dobre rozpoznanie analizowanego w pracy zagadnienia migracji zagranicznych w regionie opolskim.

- ✓ W kluczowej z perspektywy założonego celu i hipotez części rozprawy, powstałej w oparciu o badanie zjawiska medialnego obrazu migracji, Autorka najpierw dokonuje analizy ilościowej materiału badawczego, która następnie jest punktem wyjścia do pogłębionej analizy jakościowej. Analiza ilościowa jest szczegółowa oraz rozległa (jak wskazano - 420 wydania prasowe w przyjętych okresach analizy) i opiera się na przeglądzie jednostek różnorodnych pod względem gatunku (artykuły, informacje, reportaże, relacje, wywiady, felietony i inne), rodzaju (dziennikarskie i niedziennikarskie) oraz charakteru (publicystyczne, informacyjne, pograniczne). W klarowny i bardzo spójny sposób - w kolejnych podrozdziałach - została ona osadzona w metodologii *agenda*, *priming* i *framing*. W mojej ocenie pokazuje to, że Autorka wykazała się wiedzą w zakresie znajomości określonych ujęć teoretycznych i ich zaimplementowania we własnych badaniach. Jakkolwiek tabela 45 (s. 278) stanowiąca zestawienie zmiennych poddanych analizie ilościowej jest bardzo przydatna do wyciągnięcia wniosków syntetycznych, to jednak lepiej byłoby, aby bardziej jednoznacznie korespondowała z przyjętymi do tej analizy kryteriami, o których mowa w części metodologicznej rozprawy (s. 39-40).

Bardzo rozległa i pogłębiona jest analiza jakościowa medialnej kreacji wizerunku w przyjętych przedziałach czasowych, każdorazowo poprzedzona opisem kontekstu sytuacyjnego. Autorka w analizie tej dodatkowo wprowadza interesującą metodę współwystępującej oceny migracji i migrantów (pozytywna, negatywna, neutralna, mieszana), która pozwoliła zobrazować (także w sensie graficznym) ocenę łączną tematyki migracji w prasie krajowej i regionalnej. Prezentacja wyników badań ma charakter uporządkowany, jest czytelna, analizy ilościowe przeplatają wnioski pochodzące z analizy jakościowej, a Autorka swobodnie porusza się w obszarze omawianych zagadnień.

- ✓ W podsumowaniu Autorka bardzo szczegółowo omawia wyniki przeprowadzonych analiz. Prezentacja ta jest spójna i uporządkowana, choć ponownie można się

zastanowić czy wszystkie jej fragmenty są niezbędne, np. powtórzenia informacji dotyczących metod, przyjętych kryteriów analitycznych, przedziału czasowego analizy itp., o których przecież jest mowa w rozdziale metodologicznym. Tym niemniej zawarte w podsumowaniu wnioski końcowe, szczególnie dotyczące medialnego wizerunku migracji w prasie krajowej i regionalnej, należy uznać za wartościowe poznawczo (np. interesujące jest jedynie częściowe potwierdzenie hipotezy o medialnym wizerunku Opolszczyzny jako regionu migracyjnego, znajdującej swoje potwierdzenie w analizie jakościowej, a tylko marginalnie w ilościowej). Należy uznać, że wnioski końcowe są interesujące poznawczo i istotnie poszerzają rozumienie zjawisk migracyjnych w regionie opolskim. Autorka wskazuje ponadto propozycje dalszych badań nad tym zagadnieniem, co pokazuje szeroki horyzont badawczy.

e. Ocena stopnia oryginalności rozwiązania problemu naukowego w rozprawie

Elementy stanowiące o oryginalności rozprawy doktorskiej w mojej ocenie dotyczą następujących kwestii:

- ✓ Połączenie w przeprowadzonych badaniach założeń dyskursu prasowego i założeń teorii agendy oraz powiązanych z nią koncepcji *priming* i *framing* oraz wypracowanie autorskiego modelu analitycznego, który opiera się na określonych (dziewiętnastu) kluczach kategoryzacyjnych będących podstawą analizy i oceny materiału badawczego (m.in. ekspozycyjność, temat główny, rama interpretacyjna, atrybuty migracji, atrybuty migrantów, ocena migracji, ocena migrantów, zasięg tematyczny), które z kolei na dalszych etapach analizy są uszczegóławiane (np. rama konsekwencji ekonomicznych, zainteresowania prawami człowieka, współpracy, odpowiedzialności, konfliktu, moralności). Powyższe, złożone i wieloetapowe podejście, pozwoliło w sposób uporządkowany, kompleksowy i spójny ocenić obszerny materiał badawczy oraz uzyskać wyższą komplementarność otrzymanych wyników.
- ✓ Rozwinięcie ugruntowanej w badaniach migracyjnych i powstałej na bazie doświadczeń województwa opolskiego, koncepcji regionu emigracyjnego o ocenę medialnego wizerunku migracji w prasie krajowej i regionalnej. Jak wskazano, w tym kontekście szczególnie interesująca jest hipoteza zakładająca weryfikację

migracyjnej specyfiki regionu opolskiego w prasie. Cel ten można uznać za rozwinięcie badań nad koncepcją regionu emigracyjnego.

f. Dokładne informacje o lukach w ocenianej rozprawie

Analiza przedstawionej do recenzji rozprawy nasuwa jedną uwagę o charakterze dyskusyjnym. Otóż, nie jestem pewna czy konieczne było tak szerokie analizowanie i potwierdzanie migracyjnego ewenementu Opolszczyzny, skoro koncepcja regionu emigracyjnego, która powstała na gruncie wieloletnich i szerokich badań, jest już mocno ugruntowana w badaniach migracyjnych (co zresztą niekoniecznie wystarczająco mocno w rozprawie wybrzmiało). W tym kontekście wystarczyła - w mojej ocenie - wyłącznie realizacja celu badawczego wynikającego z odpowiedzi na pytanie: Czy i w jakim zakresie tenże migracyjny ewenement Opolszczyzny został ukazany w prasie krajowej i regionalnej?

4. Formalna ocena pracy

a. Ocena układu rozprawy

Rozprawa liczy 525 stron i składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, podsumowania, streszczenia w języku angielskim (*summary*), spisu bibliografii, tabel, wykresów, obrazów, schematów i map. Rozdział I pt. „*Analiza dyskursu prasowego – założenia metodologiczne*” liczy 23 strony i zawiera opis celów i próby badawczej oraz modele analityczne, które analizowane są z perspektywy wykorzystywanych w pracy teorii. Rozdział II pt. „*Kreacja wizerunku – rozważania teoretyczne*” liczy 46 stron, odnosi się do analizy dyskursu prasowego i medialnej kreacji wizerunku i bazuje na przyjętych modelach analitycznych *agenda-building*, *agenda-setting*, *priming* i *framing*. Rozdział III pt. „*Uwarunkowania, determinanty i skala migracji – analiza zjawiska na poziomie krajowym i regionalnym*” liczy 111 stron i jest dosyć zróżnicowany. Z jednej strony podejmuje zagadnienia definicyjne migracji, klasyfikacje migracji oraz wybrane teorie wykorzystywane w badaniach migracyjnych. Z drugiej – opisuje czynniki kształtujące migracje z Polski i z województwa opolskiego oraz ich skalę, a następnie także konsekwencje migracji zagranicznych. Skala i determinanty ruchów migracyjnych w powiązaniu z polityką migracyjną państwa, zostały tu opisane z szerokiej perspektywy od zakończenia II wojny światowej. W końcowej części tego rozdziału znajdują się

ponadto rozważania na temat ewenementu Opolszczyzny jako regionu emigracyjnego. Ich kontynuacją jest przegląd prasy pod kątem oceny zakresu uwzględnienia migracyjnego ewenementu regionu opolskiego. Wreszcie znajduje się tu także przegląd regionalnych dokumentów strategicznych (m.in. strategię rozwoju województwa opolskiego, RPO, Program Specjalnej Strefy Demograficznej) oraz zakresu odnoszenia się w nich do zmian demograficznych oraz procesów migracyjnych zachodzących w regionie. Kolejne cztery rozdziały mają charakter badawczy i stanowią zasadniczą część pracy. W rozdziale IV pt. „*Medialne obrazy migracji – wyniki badań ilościowych*” (82 strony), w oparciu o przegląd prasy krajowej i regionalnej, Autorka dokonuje ilościowej oceny ekspozycyjności, istotności i mapowania tematyki migracyjnej oraz jej uramowienia. Kolejne rozdziały obejmują ilościową i jakościową ocenę medialnego wizerunku migracji i migrantów dla wyróżnionych okresów analizy, tj. rozdział V pt. „*Polska w Unii Europejskiej - medialny wizerunek migracji w obliczu akcesji*” (57 stron), rozdział VI pt. „*Ostatnie otwarcie – medialny wizerunek migracji po otwarciu rynków pracy Niemiec, Austrii i Szwajcarii*” (50 stron) i rozdział VII pt. „*Referendum w sprawie opuszczenia Unii Europejskiej – medialny wizerunek migracji w obliczu Brexitu*” (67 stron). Całość kończy podsumowanie (18 stron), zawierające odniesienia do zrealizowanych celów badawczych, zastosowanych teorii i metod badawczych oraz wnioski z przeprowadzonej analizy. W tej części Autorka wskazuje także propozycje dalszych badań w omawianym obszarze.

Układ rozprawy jest przejrzysty, konsekwentnie prowadzone są zwłaszcza rozdziały badawcze oparte na badaniach jakościowych (rozdziały V, VI i VII mają ten sam układ), a objętość rozdziałów badawczych posiada w miarę porównywalne proporcje. Szczególny wyjątek jeśli chodzi o objętość stanowi rozdział dotyczący migracji (rozdział III). Wynika to z faktu, że rozdział ten – jak wskazano – jest dosyć mocno zróżnicowany tematycznie, zawiera bowiem zagadnienia definicyjne, teoretyczne oraz charakterystykę procesów migracyjnych z Polski i województwa opolskiego w długim horyzoncie czasowym (1945-2016).

b. Dokładne informacje o nieprawidłowościach warsztatowych w ocenianej rozprawie

Analiza przedstawionej do recenzji rozprawy nasuwa sugestię odnoszącą się do struktury pracy. Jak wskazano, kwestie teoretyczne dotyczące migracji zostały zaprezentowane z perspektywy definicji i form migracji oraz określonych ujęć teoretycznych i są zawarte w rozdziale III, który dodatkowo poświęcony jest charakterystyce (skala, przyczyny, konsekwencje) migracji zagranicznych z Polski i z regionu opolskiego. Mimo, że - jak zakładam - analiza zagadnień definicyjno-teoretycznych dotyczących migracji, posiada charakter uzupełniający w stosunku do kluczowej analizy teoretycznej, dotyczącej medialnego wizerunku migracji i migrantów, można się zastanowić, czy jednak fragment ten nie powinien być częścią rozdziału II poświęconego rozważaniom teoretycznym. Jednocześnie rozdział ten (rozdział III), w jego końcowej części (3.4), zawiera rozważania na temat Opolszczyzny jako regionu emigracyjnego, które oparte są o przegląd prasy krajowej i regionalnej pod kątem zakresu uwzględnienia migracyjnego ewenementu tego obszaru. Fragment ten, jako że ma charakter badawczy, raczej powinien być częścią rozdziału badawczego. W mojej ocenie, obie zmiany nadałyby większą spójność pracy (nastąpiłoby wyraźne oddzielenie zagadnień teoretycznych od badawczych) i nieco wyrównało proporcje objętościowe tych rozdziałów.

5. Konkluzja

W przedłożonej rozprawie doktorskiej mgr Nikola Starzec podjęła oryginalne zagadnienie naukowe, polegające na ukazaniu medialnego wizerunku migracji zagranicznych w prasie krajowej i regionalnej. Zastosowała metodologię badawczą opartą na podejściu mieszanym i wielopłaszczyznowym, co daje możliwość szerszego spojrzenia na zachodzące procesy migracji. W oparciu o analizę obszernej literatury przedmiotu, szeregu zróżnicowanych źródeł danych statystycznych oraz wyników badań własnych, uzyskała istotne wnioski, poszerzające rozumienie zagadnienia migracji i jej znaczenia dla rozwoju regionu opolskiego. Tym samym Autorka wykazała się odpowiednią wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy badawczej. Wskazane w recenzji nieścisłości i

krytyczne uwagi traktuję wyłącznie jako przedmiot do dyskusji naukowej, w żaden sposób nie zmieniają one mojej pozytywnej oceny niniejszej pracy.

Wyrażam zatem przekonanie, że rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w *Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.)* i wnioskuję o przyjęcie przez Radę Naukową rozprawy doktorskiej mgr Nikoli Starzec pt. *Medialny wizerunek migracji poakcesyjnych na Opolszczyźnie – analiza dyskursu prasowego i dopuszczenie jej do publicznej obrony.*

Bygonele helpa

